

Creatief schrijven in drie stappen: karakters, plot en schrijven maar

van der Meulen, M.B.

Publication date
2022

Document Version
Final published version

Published in
Tijdschrift Fons

Citation (APA)

van der Meulen, M. B. (2022). Creatief schrijven in drie stappen: karakters, plot en schrijven maar. *Tijdschrift Fons*, 8(2), 30-31.

Important note

To cite this publication, please use the final published version (if applicable).
Please check the document version above.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download, forward or distribute the text or part of it, without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license such as Creative Commons.

Takedown policy

Please contact us and provide details if you believe this document breaches copyrights.
We will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Creatief schrijven in drie stappen:

KARAKTERS, PLOT EN SCHRIJVEN MAAR!

Over de auteur

MAARTEN VAN DER MEULEN

is docent communicatieve vaardigheden aan de Technische Universiteit Delft. Hij is auteur van *Storytelling in de praktijk* (Uitgeverij Coutinho) en coauteur van het *Presentatiespel* (Koninklijke Van Gorcum).

Creatief schrijven is een bijzonder complexe vaardigheid. Het gebruikt je voorstellingsvermogen, herinneringen en fantasie. Tegelijkertijd vergt het veel van je woordenschat en uitdrukkingsvaardigheid om je mentale voorstelling op papier te krijgen. Maar gelukkig is creatief schrijven ook gemakkelijk te leren: het is een kwestie van herhalen en herschrijven om er beter in te worden.

Maarten Van der Meulen

Leerlingen die creatieve verhalen schrijven, begrijpen verhalen beter. Door verhalen te schrijven wordt de verbeeldingskracht gestimuleerd. Net als bij lezen moet je je immers inleven in je karakters. Je begrijpt ook beter wat andere schrijvers willen bereiken met hun teksten. Je leert de technieken die ze gebruiken te doorzien. Je leert narratieve tekstkenmerken herkennen door ze zelf in te zetten inzetten, zoals perspectief, plot en karakters. Leerlingen kunnen kritischer naar teksten kijken als ze beter begrijpen hoe literaire en narratieve tekstkenmerken werken. Leerlingen krijgen een beter begrip van literatuur doordat ze zelf tekstkenmerken leren toepassen en die tekstkenmerken ook in teksten van medeleerlingen en professionele schrijvers zien. Dat alles gebeurt op een niveau dat de leerling begrijpt – de complexiteit van romans staat daarvoor regelmatig in de weg. Tot zover de voordelen van creatief schrijven. Hoe introduceer je creatief schrijven bij leerlingen? Ik stel een driestappenplan voor: verzin karakters, maak een plot en schrijven maar.

KARAKTER- ONTWIKKELING

Een goed verhaal staat of valt met goede karakters. Karakters maak je het liefst in drie soorten: primair, secundair en tertiair. Primaire karakters zijn de hoofdrolspelers in je verhaal. Elke seconde van hun leven wil je weten voor je begint met schrijven. Je moet weten wat de karakters op maandag om 10 uur 's ochtends doen, maar ook wat er 's avonds op hun bord ligt. Natuurlijk ken je ook de familie, vrienden en kennissen van je primaire karakters. Secundaire karakters zijn te vergelijken met die teamgenoot in je sportteam die je regelmatig spreekt bij de trainingen, maar niet buiten de sportomgeving. Over hen hoef je alleen in grote lijnen uit te werken wat ze beweegt, hoe ze eruitzien en wat ze doen. Tertiaire karakters hebben geen actieve rol in de verhaallijn. Het zijn omstanders die een bijrolletje hebben. Ze krijgen meestal zelfs geen naam, ze worden genoemd

naar hun taak in het verhaal (denk aan: 'de barman' of 'de demonstranten').

Er zijn vier strategieën waarmee je leven-sechte karakters creëert:

1. Zorg dat lezers zich herkennen in je karakter(s).
2. Laat karakters zich ontwikkelen in het verhaal.
3. Geef je karakters een uniek kenmerk (of een ruig randje).
4. Schrijf vanuit de ik-vorm.

Goede karakters zijn herkenbaar. Ze roepen emoties op. Ze zijn zo goed uitgedacht dat ze levensecht zijn. Hun handelingen zijn invoelbaar door lezers. Zo invoelbaar dat een fenomeen ontstaat dat *narratieve transportatie* wordt genoemd: je lezers worden echt volledig in het verhaal meegevoerd en reageren erop met emoties. Lezers sluiten zich af van de werkelijkheid en gebruiken hun verbeelding bij het lezen. Karakters moeten daarom levensecht zijn. Daarnaast moeten karakters een ontwikkeling doormaken in het verhaal. Ze moeten vallen en opstaan, (levens)lessen leren en

fouten maken. Laat je karakter dus gerust een domme keuze maken of de makkelijke uitweg kiezen. Later in je verhaal laat je dan blijken dat dat niet werkt – en dat je karakter zich dat realiseert. Ieder mens is uniek. Ieder karakter ook. Geef je karakter daarom een bijzondere eigenschap, kledingstijl of zenuwtrek. Dat voorkomt dat je verhaal heel gewoontjes wordt. De eigenschap speelt het liefst ook nog een rol in het verhaal, zoals een achterdochtige hoofdpersoon die hinder ondervindt van zijn gebrek aan vertrouwen. Tot slot schrijf je bij voorkeur in de ik-vorm. Uit onderzoek blijkt namelijk dat lezers zich het meest herkennen in een karakter als er in het ik-perspectief wordt geschreven. Je hoofdpersoon wordt dan bovendien aardiger gevonden.

HOE MAAK JE EEN PLOT?

Je karakters komen het best tot hun recht in een goede plot. Een aantal basisplots kunnen daarbij van pas komen. Joseph Campbell beschrijft de monomythe: de reis van de held(in). Een hoofdpersoon – in vaktermen een held(in) – maakt een reis in twaalf stappen. Christopher Booker reduceert het aantal stappen tot vijf: de anticipatiefase, de droomfase, de frustratiefase, de nachtmerriefase en de ontknoping. Hoe ga je aan de slag met deze verhaalstappen? Een plot schrijf je in drie fasen. Eerst schrijf je een zogenoemde *logline*. Dat is een beschrijving van je plot in één zin. Daarna werk je die plot uit tot vijf of meer verhaalstappen. Vijf als je de verhaalstappen van Booker gebruikt, tussen de vijf en de twaalf als je Campbells monomythe inzet. In iedere stap beschrijf je de scène in steekwoorden, de betrokken karakters en de manier waarop ze reageren op gebeurtenissen in de scène. Tot slot werk je in de derde fase de scènes uit tot een verhaal. Daarop kom ik in de volgende paragraaf terug. Een voorbeeld van een logline: ‘Op 2 oktober 2018 liep journalist en criticus Jammal Khashoggi het Saudische consulaat in Istanbul binnen, daar werd hij vermoord.’

SCHRIJVEN EN HERSCHRIJVEN MAAR!

Na het uitwerken van de basisscènes volgt het schrijven en herschrijven. Dat uitwerken tot een verhaal is zo gemakkelijk nog niet. Het belangrijkste is om er gewoon mee te starten. Je kunt schrijvers stimuleren om te beginnen door de karakter(s) die ze ontwikkeld hebben als uitgangspunt te nemen en dan de volgende opdracht te doen:

Plaats je karakter op een van de volgende locaties:

- bij een (corona)demonstratie op de Grote Markt van een stad naar keuze;
- op de Scheveningse pier op een regenachtige dag;
- op een weiland nabij de Sint-Sixtusabdij van Westvleteren;
- op het balkon van het duurste te koop staande huis van Amsterdam, om middernacht.

Schrijf in vijftien minuten een korte scène (minimaal 150 woorden) waarin we kennismaken met je karakter. Gebruik de volgende drie schrijfregeles:

- Vertel wat er gebeurt in deze scène. Maar! Je mag niet (meteen) vertellen waar we zijn. Beschrijf alleen wat je ziet, hoort, voelt en ruikt.
- Laat je lezers kennismaken met je karakter. Je mag geen eigenschappen verklappen voor je ze getoond hebt.
 - Dus wel: ‘Uche uche. Stomme hooikoorts! *Zou je niet eens naar de dokter gaan?* Ik hoor het Anne nog zeggen. En dat was vorige week.’
 - En niet: ‘Het vele roken door de jaren heen zorgde voor een stevige hoestbui.’
- Alles wat je schrijft, is relevant voor het verhaal. Karaktereigenschappen, unieke kenmerken, bijzondere details: ze moeten allemaal een actieve bijdrage leveren aan het verhaal.
 - Ontdekken we dat je karakter claustrofobisch is? Dan is er een scène die zich in een kleine, donkere ruimte afspeelt.
 - Is je karakter een beelddenker? Dan komt dat goed van pas in een fikse uitdaging voor je karakter in het verhaal.

En dan, als het af is, herschrijven maar! Idealiter focus je bij het herschrijven steeds op één aspect van de tekst. Eerst op het verbeteren van de karakter(s), dan op de plot, de structuur, de spelling, de interpunctie en tot slot de lay-out.

Meer lezen?

Storytelling in de praktijk (ISBN 9789046907801) is gepubliceerd bij Uitgeverij Coutinho (www.coutinho.nl). Het boek staat vol voorbeelden en concrete schrijf oefeningen om zelf of met leerlingen mee aan de slag te gaan.